

MARIJA KMETOVA:

ZAMAH.

Posamič in v majhnih skupinah hodijo ljudje po peronu in so tihi, mrki in sklonjeni. Bledo jutro jim je stopilo na obraze, da so medli in prepadeni. Oči so zaspane, poteze utrujene in še noge ne vedó, kam bi in kako bi. V ozračju je sluzasta megla, ki se spaja s sajastim, motnim dimom v črnkasto tenčico. Lokomotive sopihajo, puhajo, prskajo in gromeče vlečejo težke vozove. Potem brlitzg, šum, ropot — in spet sopihanje.

Mati pričakuje sina, ki se danes vrne. Vsa bleda in prepadena je, nemir je v njenih očeh in kretnjah. Nestrpna se ozira proti smeri, odkoder bo prišel vlak in pogleduje na uro in izprašuje po zamudah. Pa nenadoma, ko misli najmanj na to, priropoče vlak in se ustavi s silnim šumenjem in svrščanjem. Mati pogleda pozorneje, opazuje prišelce; tam! In že pristopi, iztegne roke in vzklikne:

„Tone!“

„Mati!“

In objameta se in poljubita, a Tonetu se zastro oči. Ozre se in vpraša:

„Kje je Milena?“

„Truden si, kaj? daj, daj meni vse to — oddam postrežčku — no, daj! Oh ti revež, revež moj, kako te je vzelo!“ hiti mati in pokliče postrežčka.

„Pa Milena, mati, kje je?“

„Milena?“ Mati se prisiljeno nasmehne in hitro izgovarja besede:

„Milena, Tone? Ah, veš, pozdravlja te, pa —“

„Pa?“

„No — je naročila, da je nekam slabotna, ni mogla tako zgodaj na kolodvor, in — in se oprošča, in — seveda te pozdravlja — in, če danes še ne bi prišel k njej — jutri bo pa — no, in sploh, Tone, ne skrbi zaradi tega, saj veš; ženske smo bolj slabotne, nikari nič zato — saj bo še vse dobro. — Pa kaj govoričim, tako vesela sem te, dve leti se nisva videla. — Brž, brž pojdiva, da bova skoraj doma!“ In besede se zaletavajo druga ob drugo in prehitevajo druga drugo. To-

netu je čudno: zabolí ga, da ni njegove zaročenke, da ji ni toliko zanj, da bi ga prišla pozdravit, zdaj, ko se je srečno vrnil po dveh letih. In ironično se smehlja, ko pravi:

„Čudno je vse to, mati, kar govorite. Vendar, seveda, naravno je, kaj pa. Egoist sem, pa mislim, da mi mora brž vse v moje naročje, ko pridem domov. Pa ni ničesar hudega, nevarnega?“

„Kaj?“

„No, to — z Mileno.“

„Ah — nič, nič, malenkost.“

„Pa zaradi malenkosti je ni in ne smem k njej? O, čakaj, čakaj, Milena! Kar zdajle koj pojdem tja — — —“

„Ne — Tone — za božjo voljo — ne!“ hlastno govori mati in ga prime za roko. A ko vidi, kako se zdrzne Tone v silnem začudenju, brž zavzdihne, se nasmehne in pravi:

„Kaj ne, poglej vendar, kako si me preplašil! Ko je pa naročila, da ne in ne! Pa veš, ne skrbi.“

Tone zmaje z glavo in težko mu je.

„Saj je vendar pisala še zadnjič — — —“

„Seveda, seveda — ko ti pa rečem, Tone! no, ne bodi tak!“

„No, saj res, mamica, kakšen sem, kaj ne? Vas nič ne vprašam, za vas se nič ne zanimam; kakšen sin je to, kaj?“

In ko sta doma, jima tečejo besede vse uglajene in dobre, čeprav se hipno pretrga vez materinih besed; čeprav se v trenutku stemni Tonetovo čelo. In ko odide Tone v svojo sobo in leže k počitku po tolikem trudu in naporu, se sesede mati na zofo, strmi pred se in šepeče:

„Kako bi zdaj to, kako bi zdaj to? Pa ko sem ga tako željno pričakovala, vse dni hrepenela po njem, tako žejno požirala dneve, mesece, ti obe leti! In zdaj — in danes — joj! Kako bi to napravila, kako bi to uredila?“ In maje z glavo in jo podpre z rokami. „Vprašal bo, restrpen bo, ušel mi bo. In če kdo ve, da je doma in bo prišel in mu bo povedal! Moj Bog, nikari, nikari tega! Kako, kaj bi zdaj? Če izve, če izve, da je Milena — — — Ah, ne, ne —“

In solze ji pridejo v oči, zdrknejo preko prstov in lijejo, lijejo, kakor so lile vseh teh štirinajst dni.

„Kaj hočem, kaj hočem! Pa jaz ne vem, jaz ne morem. Ko mu pa nisem mogla sporočiti tega, ko sem se pa tako bala zanj! Kaj ne, ti moj ljubi Bog, kaj ne, saj bo še vse dobro?“

Potolazi se nekoliko, skrbno si obriše oči in tiho odide v Tonetovo sobo. Po prstih se plazi do postelje in se zazre v mirni, pokojni obraz Tonetov in zapre oči in toliko, da se ne sesede tik postelje, ko se spomni na vse ono grozno, grozno ... Pa odide spet iz sobe, gre po opravkih, skrbno naroča služkinji, da ne sme motiti gospoda in če jo pokliče, naj pove to njej, bo že ona skrbela zanj.

In spet prisluškuje pri Tonetovi sobi.

Večer je že, ko se prebudi Tone, in mati brž odhiti k njemu. Ves dan je ostala doma, ves dan je pazila, če bi klical Tone. In zdaj je vsa v ognju, prinaša mu zahtevane stvari in jih odnaša in mu streže kakor otroku.

„Pa mati, kako me boste razvadili!“

„Ah, beži no, to je, sinko, dve leti, dve leti te ni bilo!“

In objame ga in se vroče razjoka na njegovi rami.

Kaj je, mati, ne jokajte vendar!“ jo tolaži Tone in čudno se mu zdi vse to.

„Ti revež, revež moj!“

„Zakaj bi bil revež?“

„Ah -- zakaj! Vidiš, ko si bil tako dolgo z doma, ko si toliko pre-stal!“

„Pa je zdaj vse drugače in spet bo lepo. Le pustite vse tisto, kar je bilo. Zdaj sva skupaj!“

Mati si obriše solze in pogleda Toneta. Pa se ji spet skrivijo ustnice in komaj pridrži ihtenje. „No, tak pojdiva zdaj, pojdiva. — Lačen si kaj ne? Revež — le pojdi, vse je že pripravljeno —“

In gresta v drugo sobo in Tone je in pripoveduje vmes o svojih doživljajih.

Mati kima, se čudi, izprašuje; a hip za hipom ostane pogled nekje v dalji, izostane beseda in se pretrga. Tone ne opazi ničesar, ves razvnet pripoveduje in je vesel, da je končno spet doma in pri materi. — Toda, ko nastane vrzel v pripovedovanju, se zazre Tone v mizo, a potem odločno vstane in pravi:

„Zdaj grem; moram.“

Mati se prestraši; tudi ona vstane in ga pogleda.

„Kam?“

„K Mileni.“

„Tone — nikari — moj Bog!“

In prime ga za ramo in se ga oklene.

„Moram. In ne vem, kaj je vse to? Nekaj mi skrivate! Mati! Če je Milena — — — Ah, ne — nezvesta mi ni postala — v pismih ni lagala. Pa zakaj me ne pustite k njej? Kaj vam je? Tresete se, spet solze, mati!“

Mati se sesede na stol in govori v presledkih:

„Še nocoj, le še nocoj potrpi. Rekla je, da ne hodi danes — no, pa če bi šel — pa radi mene nikari. Vsaj danes bodi le z menoj, Tone!“

„Pa pridem koj, vrnem se in privedem še Mileno! No, mati, ne jokajte, lep večer bomo imeli vsi trije.“

„Tone!“

„Čez pol ure se vrnem.“

Mati plane za njim in vzklikne:

„Tone, za božjo voljo, počakaj, slušaj!“

A Tone se ji iztrga iz rok in odhiti.

Mati pade na zofo.

„Joj, Tone, moj Tone!“

In kakor v ognju ji je glava, telo drgeče. Pa nenadoma se burno odpro vrata in Tone zavpije s hripavim glasom:

„Mati — je res?“ In prime jo za rame in jo strese.

„Tone — usmili se! Nisem ti povedala, ker sem se bala, da zboliš, da umrješ, da se ne vrneš nikdar več — — —“

„Bil sem tam; dekla je skoraj omedlela, ko sem jo vprašal po Mileni... In je povedala, če še ne vem, da — da je Milena... Mati, je res?“

Mati se ga oklene z vso močjo, a Tone jo odrine in reče trdo:

„Govorite, mati! Ali je res Milena — — —“

„— — — umrla; res.“

Kakor dih se materi izvijeta besedi — in potem objame Toneta in ga boža in poljublja kakor otroka. Tone je ves bled in se stresa hip za hipom. A nenadoma poskoči, da omahne mati, in zavpije:

„Ni res — ni res! Lažete, vsi lažete!“ In oddrevi kakor besen iz sobe in iz hiše proti Mileninemu domu, — a v trenutku se ustavi kakor vkošan.

Silna groza mu polni glavo; nenadoma začuti, da je sam, čisto sam na vsej zemlji; da stoji sredi votle krogle — In tla se mu izpodmikajo, srce mu zastaja in zgrudi se na zemljo kakor mrtev.

